

DEȘTEPTAREA

Gazetă pentru popor.

Redactată de un comitet.

Apare la 1 și 15 st. n. ale fiecărei luni.

Prețul foii pe an în țară 3 coroane.
» » » » străinătate 5 franci.

Un număr: 20 bani.

Epistolele nefrancate nu se primesc.
Manuscrisurile nu se înapoiază.

Editor și proprietar:

Societatea academică „Junimea”.

Redacția și administrația:

Cernăuț, piața principală No. 3.

Motto: »Deșteaptă-te pământ român! Biruie-ți durerea, e vremea să ieși din amorțire, tu, seminție a domnitorilor lumii!... Aștepti oare, spre a învia, ca strămoșii să se scoale din morminte?»

Al. Russo, „Cântarea României”.

Un sfat prietenesc.

Am să Vă spun astăzi, cinstiților gospodari, o vorbă usturătoare, care Vă va prinde bine: *prea sânteți slugarnici și umiliți cu fie-care venetic îmbrăcat în flenduri nemțești!* Da, așa este! Orice Vântură-țară cu pantaloni e în stare să Vă bage în răcori, iar D-voastră-i stați smirnă înaintea lui, cu pălăria în mână și cu capul plecat, și nu-l mai slăbiți din »boierule«, »cucoane« și »Măria Ta«. Lucrul ăsta din cale afară de rușinos, îl vezi mai ales pe la cântălării. Oamenii noștri de obicei așteaptă lungă vreme prin coridoare, până ce sânt chemați în cancelărie. Stau ba pe scaune, ba prin colțuri adunați în cete și-și povestesc năcazurile lor multe ca năsipul mării... Se deschide o ușă și un argat cu ceapcă pe cap și c'o hârtiuță în mână trece iute pe coridor, ținând capul cu fudulie plecat spre spate. De-odată gospodarii tac ca prin farmec, se scoală de pe scaune, își rădică pălăriile și încep a se ploconi înaintea lui: cucoane așa, cucoane pe dincolo, iar parpaletul cel cu pantalonii cârpiți și ciubotele rupte nici nu vra să se uite la

gospodarii ce se umilesc ; și între aceștia sânt unii cu avere, oameni cuprinși, cari primăvara bagă câte două-trei pluguri în brazdă ! Când vezi lucrul acesta, îți crapă obrazul de rușine, și cu mirare te 'ntrebi, de unde vine atâta ticăloșie și slugărnicie ? Iată răspunsul pe scurt : obiceiul urât de a se îndoi de șale înaintea fiecăruia, l-au împrumutat Românii dela sate, parte dela Rusalăii galițieni veniți în țara noastră cu torba în spate, parte l-au moștenit de pe vremea boierescului, când țaranii erau iobagi și erau bătuți la scară, de țășnea sângele din trupul lor. Apoi bine, oamenii lui D-zeu sfântul, nu înțelegeți că Rusnacii de aceea se târaie ca râmele, pentru că-s venetici străini, aduși de vânturi de prin toate părțile lumii, și se tem să nu fie alungați ca și câinii ce se strecoară pe lângă garduri ? D-voastră însă sânteți în țară stăpâni și băști-nași de mii de ani, și de aceea trebuie să purtați fruntea în sus, și afară de asta omul de ce-i slobod ? ca să se uite în sus și să vadă lumina soarelui și cerul lui D-zeu, iar nu să ție capul și privirea ațintită în pământ, cum fac dobitoacele necuvântătoare.

E adevărat că iobăgia a băgat multă groază în oasele strămoșilor D-voastre, dar acuma sânteți slobози și stăpâni pe averea și munca D-voastre, și aduceți împăratului bir în bani și în sânge, ca și fiecare altă nație. Prin urmare de ce să fiți slugarnici și umiliți înaintea străinilor ? De ce când zăriți un jandarm sau un finanț (livizor) luați numai de cât pălăria din cap și vă plecați ? Numai cei ce fură se tem de jandarmi ; oamenii cinstiți însă își caută de drumul lor, fără să-și încovoie spatele înaintea omului împărătesc. Sau poate ei Vă înfrică și se poartă aspru cu D-voastră ? Atunci de bună samă nu știți că legile pentru jandarmi sânt cele mai aspre legi, căci n'au voie când sânt în slujbă să între în crășmă, n'au de loc voie să bată pe cine-va, sau să-l batjocurească, ba din potrivă ei trebuie să se poarte cât se poate de ome-nește și de cuviincios cu fiecare. căci de altfel dacă îi pârești, capătă cele mai strașnice pedepse.

Văzând că D-voastră purtați frică de fiecare străin îm-brăcat în flenduri nemțești și-i dați bună-ziua plecându-Vă înaintea lui, Vă dăm un sfat cinstit și prietenesc, pe care-l veți putea îndeplini ușor :

Oameni buni ! Nu sânteți slugile plătite ale nimăru, ca să Vă purtați așa de slugărnici și umilit. Rădicați pălăria și

dați-le bună-ziua numai acelor oameni, cu cari Vă cunoașteți bine, și de cari știți, că sânt vrednici de cinstea D-voastră, și nici când să nu stați cu capul descoperit sau să alergați cu pălăria în mână după cineva, căci asta e grozav de rușinos și nepotrivit cu D-voastră, cari sânteți gospodari și oameni slobozi. Și D-voastră sânteți »persoane«, nu numai »domnii« îmbrăcați nemțește. Livizorii, jandarmii și parpaletii lăsați-i să meargă în drumul lor, fără să Vă uitați măcar la dânșii. Dacă aveți ceva de cerut, rădicați cuviincios pălăria, puneți-o apoi îndată pe cap și-i întrebați cam așa : »Mă rog, domnule, n'ai putea să-mi spui cutare sau cutare lucru«.

O deosebire însă să faceți cu preoții : pe aceștia ori de-i cunoașteți, ori nu, trebuie să-i cinstiți ori când și ori unde, pentru că sânt fețe bisericesti și urmașii lui Hristos. Să Vă păstrați totdeauna cinstea și vrednicia D-voastră, căci de altfel cu cel slugarnic și târăitor te porți ca și cu o slugă. Am nădejde bună că-mi veți împlini sfatul și vă veți purta totdeauna gospodărește.

I. Gr.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sfaturi judecătorești.

Despre stingherirea în stăpânire.

În decursul anului întreg, dar mai ales primăvara și toamna, pe vremea aratului și a culesului, pârile pentru stingherire în stăpânire curg ca ploaia.

Acel ce se află de mai multă vreme în stăpânirea unui lucru, dar mai cu samă a unui lucru nemișcătoriu, cum e, spre pildă, o bucată de pământ sau o casă, șură ș. a., fiind stingherit de altul cineva în stăpânirea aceasta, poate face înpotriva acestuia o pâră de stingherire în stăpânire, cerând ca legea să-l scutească în stăpânirea de până atunci.

O astfel de pâră trebuie făcută numaidecât până în 30 de zile din ziua în care stăpânitorul a văzut sau a auzit că pârătul l-a stingherit în stăpânirea sa, căci de altfel e întârziată și, după lege, nu se mai poate primi.

Pârătoria trebuie să dovedească, că este singurul stăpân al lucrului cu pricina de mai bine de 30 de zile și că pârătul l-a stingherit cu nedrept în stăpânirea aceasta. Dacă poate el dovedi aceste două lucruri, atunci judecătoria să dea poruncă

pârâtului să facă, până în câteva zile iarăși bine ceea ce a stricat, să nu-l mai stingherească pe pârătoriu în stăpânirea lui și să-i plătească cheltuelile procesului.

Printr'un proces de stingherire în stăpânire, nici nu se pierde, nici nu se câștigă de veci dreptul împlicinaților. Un astfelu de proces n'are alt scop, decât să-l scutească pe stăpânitoriul de până atunci deocamdată în stăpânirea lui. Dreptul de veci la lucrul sau locul împlicinat trebuie dovedit și câștigat prin alt proces, care se poartă după altă rânduială.

Ca să mă înțelegeți mai bine, vă voi da o pildă.

Să zicem, că un tată are doi feciori și însurându-l mai întâiu pe cel mai mare, îi dă o bucată de loc cu contract pe veci în stăpânire. După un an sau doi însurându-l și pe al doilea fecior, îi dă altă bucată de loc alături de celalalt, dar fiindcă îl are mai drag pe feciorul al doilea, îi zice să-și iee încă 10 prăjini din locul dăruit frățini-său. Feciorul al doilea, venind primăvara, bagă plugul în ogor și ară nu numai locul său, ci după vorba tătâni-său și 10 prăjini din locul stăpânit până atunci de fratele său mai mare. Acesta îl apucă la trei parale și cere locul său înapoi, dar mezinul nu se dă. Atunci fratele mai mare are drept să-i facă mezinului proces de stingherire în stăpânire. Legea va hotări, că mezinul la stingherit cu nedrept pe pârătoriu în stăpânirea lui și e datoriu să-l lase deocamdată în pace și să-i întoarcă cheltuețele judecății.

După cum vedeți, legea dă în procesele de stingherire un ajutoriu grabnic, dar trecătoriu, căci nu hotărăște, că locul împlicinat să fie de veci al unuia sau al celuilalt frate. Din pricina aceasta feciorul cel mai mic îl poate stingheri pe frate-său după oareși-care vreme iarăși, crezând, că dreptul lui la acest loc e mai mare, fiindcă tată-său l-a luat celuilalt și i l-a dat lui. Amândoi frații au drept acuma să se pârască unul pe altul pentru stăpânirea de veci a locului acestuia; totuși e de ajuns dacă părește numai unul, căci dovedindu-se dreptul unuia, se dovedește totodată că celalalt n'are drept.

Din pricina aceasta vă sfătuim să nu prea faceți pări de stingherire în stăpânire, care costă foarte mult, fiindcă mai totdeauna trebuie să iașă comisia la fața locului și aduc puțin folos. Certe de acestea puneți-le la cale cu ajutoriul primarului sau a altor oameni de bine, iar dacă vine vremea să pârâți, atunci pârâți pentru dreptul de veci și veți avea după aceea pace și odihnă.

Totuși sânt și unele cazuri, când e bine a face și o pără pentru stingherire în stăpânire, ceea ce se întâmplă mai ales btunci, când cel stingerit nu este stăpânul de veci al locului impricinat, ci îl ține numai pe an în arândă. De aceea vă vom arăta cam cum trebuie de făcut o astfelu de pără.

Mai întâiu și întâiu trebuie de scris pe dânsa cu slove mari, că e vorba de o stingherire în stăpânire. Aceasta se face din pricina aceea, fiindcă procesele aceste sânt foarte grabnice și trebuie să se judece îndată și fără multe dovezi, după o pravilă anume întocmită pentru ele. Dovezile se pot aduce numai prin marturi și constatări cu sau fără ingineri la fața locului de cătră o comisie și nu încape deloc dovada prin mărturia părților impricinate. De aceea cel ce are marturi, că pârâțul l-a stingherit în stăpânire, nici să nu mai pârască, fiindcă mărturia și jurământul lui nu se primesc.

În pără se poate cere numai scutul pentru stăpânire, nu însă dreptul de veci sau oareși-care despăgubire.

Dacă lucrul impricinat e o bucată de loc, pârâtoriu trebuie să scrie mărimea și hotarele acestuia și dacă se poate și numărul plasei*) corpului tabular, supt care e înscris locul în tabulă.

O astfel de pără se va face cam așa:

Cătră

Cinstita judecătorie

în (locul judecătoriei)

Pârâtoriu: N. N.

Pârât: N. N.

Pără

pentru stingherire în stăpânire.

Eu stăpânesc de mai mulți ani un ogor de 25 de prăjini în țarina numită »la bahnă« în comuna N. Ogorul acesta se mărginește la răsărit cu pârâțul, la sfîntit cu N. N., la miazăzi cu X. Y. și la miazănoapte cu M. M. și este înscris în tabulă pe numele meu în corpul tabular plasa X. No. . .

Stăpânirea aceasta am arătat-o prin toată vremea prelucrând ogorul în toți anii dearândul și nestingherit de nime. Și în anul acesta l-am arat eu și l-am sămănat cu păpușoi, pe care l-am prășuit tot eu de amândouă orile.

*) Ce-i aceea plasă, veți afla în Nr. 2 al »Desteptării« pg. 26.

Dovadă prin marturii N. N. și N. N. din comuna N. Sâmbăta trecută s'a băgat pârâțul fără nici un drept în ogorul meu și a cules păpușoiul și bostanii de pe 5 prăjini, care se mărginesc la răsărit cu locul lui. Văzându-l lucrătorii de pe ogoarele învecinate i-au zis să nu se bage, că va avea de furcă cu mine, dar pârâțul nu i-a ascultat, zicând că eu am arat și sămănat astă primăvară 5 prăjini din ogorul lui. Aceasta mi-a răspuns și mie, când l-am chemat la primărie, ca să-și deie sama de fapta lui.

Dovadă prin marturii N. N. și N. N. din N.

Rog deci să se hotărască :

Pârâțul N. N. l-a stingherit pe pârâtoriu M. M. în stăpânirea liniștită a ogorului său de 25 de prăjini în țarina »la bahnă« din comuna M., care ogor se mărginește la răsărit... (ș. a. m. d. ca sus), luând Sâmbăta la 30 Septembrie 1907 păpușoiul și bostanii de pe 5 prăjini mărginașe cu ogorul lui ; pârâțului i se dă poruncă să nu-l mai stinghirească pe pârâtoriu în stăpânirea acestui ogor și să-i plătească cheltuelile judecătii N. N.

Despre restituția în starea de'nainte.

Dacă unul din împlicinați a scăpat un termen de judecată, iară celalalt a scos o hotărâre contumațială împotriva lui, atunci se naște întrebarea, ori de se poate răsturna hotărârea contumațială sau nu.

Dacă contumațiatul a scăpat termenul numai din pricina unei »*întâmplări neprevăzute sau nedelaturabile*« (așa zice legea) atunci poate face o cerere la judecătorie, ca hotărârea contumațială să fie răsturnată și asupra părții să se deie un termen nou.

Fără de o astfel de pricină, care trebuie s'o dovedească contumațiatul, cererea sa pentru un termen nou va fi zadarnică.

Pricina aceea trebuie să fie, după lege, o întâmplare, care omul n'a putut-o vîdea mai de înainte sau n'a putut-o delătura de loc.

Dacă zice omul, că drumul a fost rău sau greu, nu se primește, dacă însă, pornindu-se de cu bună vreme de acasă, l-a apucat pe drum, iarna, o viforniță strașnică, sau vara o

grindină sau sloată cumplită, din pricina căreia a trebuit să se întârzie sau nici n'a putut ajunge la judecătorie, atunci hotărârea contumațială va putea fi desrădicată. Tot așa nu se va primi pricina, că omul a fost bolnav pe vremea judecății, fiindcă legea zice, că atunci poate trimite pe cineva cu *împuternicire* sau *procură* (nemțește *Vollmacht*) în numele său, dacă însă l-a păli o boală grea pe drumul spre judecătorie, așa că nu va mai avea vreme să deie altuia o împuternicire, atunci pricina va fi primită de lege.

Cererea de restituire în starea de înainte trebuie înaintată judecătoriei în scris până în 14 zile dela delăturarea piedicii. Ea trebuie să arăte pricina întârzierii sau a scăpării termenului și dovezile trebuincioase.

Dacă legea primește cererea aceasta, aflând-o dreaptă, hotărârea contumațială se desrădică și judecata începe din nou; dacă cererea nu se primește, hotărârea contumațială rămâne bună.

Cel contumațiat trebuie să plătească potrivitului său cheltueile judecății de restituție, fără a privire ori de străbate cu cererea sa ori nu.

Iorgu G. Toma

Secretar la judecătoria din Suceava.

Cum trebuie întocmite și în ce fel purtate cărțile comunale ?

Paragraful (§) 62 din legea comunală (legea țării din 14 Noembrie 1863 Nr. VII, 9) zice în partea întâia următoarele: „Întreaga avere comunală, atât cea mișcătoare cât și cea nemișcătoare, cât și averea institutelor (așezămintelor) comunale trebuie astfel administrată, în cât să se poată trage din ea un venit cât mai mare și cât mai durabil“. Cu alte cuvinte zis, chivernisește tu cărmă comunală, tu primare în înțelegere cu comitetul tău comunal averea sătească astfel, ca să poți dobândi un câștig cât se poate de mare, ca mărindu-ți tu, venitul comunal, pentru acoperirea cheltuelilor sătești să nu ai trebuință de a mai pune pe lângă birul împărătesc încă și un bir (impozit) sătesc, adecă cum îi spun pe la noi, să ai trebuință de a mai pune și pe leul birului.

Spre a putea aduce la îndeplinire cele ce le prescrie paragraful despre care am amintit la început, e de neaparată trebuință, ca tot ce privește chiverniseala cu averea comunală (administrarea averii comunale) să fie scris și însemnat în cărți anumite, — căci afaceri de ale comunei

sânt cam multe, și deputații nu le mai pot ține pe toate în minte, — în cărți care trebuie întocmite și purtate după un fel anumit întocmai cum o prescrie legea comunală.

Să vă dăm deci de astă dată îndrumările trebuincioase ca să puteți cunoaște și D-voastră cari, cum am zis într'un număr de mai înainte, aveți să stați la cârma satului D-voastră, să puteți ști cum trebuie cărțile comunale întocmite și în ce fel trebuie cărțile aceste purtate, ca să ajungeți la o chiverniseală bună, la care trebuie să năzuiască fiecare binevoitor al comunei în care s'a născut.

Cărțile comunale care după menirea lor poartă numele de „*Inventarul averii comunale*“, „*Cartea Cassei*“, „*Cartea Dătornicilor*“ (*restanțierilor*), „*Condica arândașilor tolocii*“, „*Cartea depositelor*“ și așa mai departe, trebuie astfel întocmite ca fiecare din D-voastră, care a-ți avut fericirea de a vă încălzi la lumina școlii, cari știți a ceti și scrie, să fiți în stare de a înțelege ce e scris și ce e introdus în cărțile aceste. Cărțile trebuie mai înainte de toate purtate în aceea limbă, care e vorbită și înțeleasă de consătenii D-voastră, cari au interes ca afacerile sătești să meargă drumul cel drept, drumul pe care-l cere legea,

Pe lângă faptul acesta că cărțile aceste trebuie purtate numai decât într'o limbă care e înțeleasă de toți sătenii, cărțile comunale trebuie să corespundă cerințelor legii. Ele trebuie adecă să fie bine legate, toate filele din cărțile aceste trebuie paginate, cărțile trebuie apoi să fie în 2 locuri bortite și toate filele să fie bine strânse cu o șfară albastră-roșă (colorile țării) sigilate (adecă pecetluite) apoi întărite de cătră comitetul țării sau de cătră căpitănia districtuală.

Astfel trebuie întocmită fiecare carte în care se introduce afacerile comunale.

Modul cum trebuie cărțile aceste purtate nu e de o potrivă pentru toate cărțile, căci fiecare din cărțile comunale are o altă întrebuintare și o altă menire, așa că nu se poate da o îndrumare pentru toate care s'ar potrivi la felul cum trebuie cărțile aceste purtate.

A descrie însă modul cum trebuie purtate toate cărțile comunale care privesc chiverniseala cu averea comunală, nu încapă în șirul îndrumărilor de față.

Totuși însă, ca să putem da măcar îndrumările cele de neaparată trebuință, pentru felul cum trebuie purtată o carte care privește averea sătească, să vorbim de astă dată de cartea ceea, care după părerea noastră pentru chiverniseala cu averea sătească e de cea mai mare însemnătate, adecă de *cartea* sau cum îi zice altfel, de *Jurnalul Cassei*.

Cartea aceasta care trebuie să corespundă pe deplin cerințelor mai sus amintite, trebuie din capul locului astfel întocmită ca să ajungă pentru un șir mai lung de ani. Prin urmare ea trebuie să aibă cel puțin 2 până la 300 file (frunze).

În cartea aceasta trebuie introdus, începând cu 1 Ianuarie al fiecărui an, pe pagina stângă, ori și ce venit întocmai în ziua primirii, dându-i tot odată Nr. curent cât și data, adică, însemnând ziua și luna anului din gestiune, iar pe partea dreaptă ori și ce cheltuială (spese) scriind tot așa ziua, luna și anul ca și la venit.

Afară de aceasta mai cere legea ca *fiecare* cheltueală, fără deosebire de suma care se cheltuește (spesează) să fie dovedită prin o chitanță timbrată și scrisă de primitorul banilor. Chitanța aceasta primește în momentul când se introduce valoarea (prețul) ei pe fața dreaptă în cartea Cassei, și un număr care e întocmai acela ca și numărul curent de pe aceeași față.

Dacă cel ce dă o chitanță, nu știe scrie, atunci i se poate vărsa valoarea chitanței, adică banii, numai atunci, dacă adevăresc 2 martori prin subscrierea lor proprie pe chitanță, cumcă cel ce a dat chitanța a primit în fața lor baii.

Cartea cassei trebuie încheată după cum spune legea comunală în § (paragraful) 6, aliniat. 2, la 31 Decembrie din fiecare an și trebuie făcut bilanțul, adică trebuie de cercetat și aflat, cum stă venitul și cum datul (spesele), apoi trebuie supusă întreaga gestiune până cel târziu la 28 Faur, din anul următor, comitetului comunal pentru ca să o controleze și să o primească. După ce a controlat comitetul comunal fiecare venit și fiecare cheltueală și după ce a asemănat aceste din urmă cu chitanțele alăturate adevărește pe cartea cassei cumcă s'au aflat toate afacerile bănești ale comunei în cea mai bună ordine.

Dăm mai la vale unele probe cum ar trebui să fie purtată Cartea (Jurnalul) Cassei :

Pag. 2.

Venit anul 1908.

Pag. 3.

Spese anul 1908.

Nr. cor.	Data	Obiectul	Valoarea		Observații
			k.	b.	
1	1 Ian.	Arenda morii de pe Hărlău pentru timpul dela $\frac{1}{I}$ - ³¹ /VI. 1908	300	—	
2	3 Faur	Leul birului pro Ianuarie 1908.	566	22	
3	5 Faur	% de pe obligațiunea Nr. 12566 pentru anul 1907	36	18	

Nr. cor.	Data	Obiectul	Valoarea		Observații
			k.	b.	
1	1 Ian.	Simbria secretariului com. pentru luna Ianuar 1908.	60	—	
2	9 Faur	Birul pentru locurile com. pentru cvartalul IV din 1907	86	15	
3	30 Mart	Străjerului de noapte Ghița Iordan pentru I cvartal 1908 (Jan.-Mart.).	80	—	

Și acuma iată felul cum are să se facă încheerea conturilor :

S'au controlat și cercetat atât venitul cât și cheltuelile (spesele) cu deamănuntul	
și sau aflat venit în suma (de pildă)	13.656 cor. 52 b.
Cheltueli (spese) în sumă de	11.732 » 13 »

Rămâne prin urmare suma de . . . 1.924 cor. 39 b. care se introduce ca venit sub Nr. 1 pe pag. 52 anul 1909.

Dacă se află însă unele greșeli, se scrie cam așa :

Cheltuiala introdusă sub Nr. curent 32 datată din 13 Mai 1907 cu suma de 52 k. 16 b. nu s'a putut primi, de oarece n'a fost adevărită prin o chitanță. Tot așa nu se primește cheltuiala introdusă sub Nr. 33 datată cu 14 Mai 1907 în suma de 20 k., de oarece nu a fost votată de către comitetul comunal.

Vicovul de jos, in 16 Faur 1908.

N. N. membru în com. comunal.

(Pecetea)

I. Jurător N. N.

N. N. " " " "

II. " N. N.

Ștefan Scalat

comisar la comitetul țării

BCU Binele nostru obștesc. Cluj

(Urmare)

6. Școala din Pătrăuț.

Conducătorul școlii de aici îmi tot spunea pela începutul anului 1897, că sfatul școlar din Suceavă i-a dat de câteva ori poruncă să bage limba ruscă în școala din Pătrăuț, și mi-a mai spus că într'o zi a fost la școala aceasta chiar inspectorul școlar al țării, Tumlirz, împreună cu inspectorul școlar pentru satele rusăști din Bucovina, anume Omelian Popowicz, și amândoi au îmblat din clasă în clasă, poruncindu-li copiilor, cari știau grăi rusește, rădăce mânilor. Copii aceia ci că au rădicat mânilor, plângând. Și tot conducătorul școlii mi-a spus, că i-a venit apoi poruncă și dela sfatul școlar al țării din Cernăuț să bage numai decât limba ruscă în școală. Eu n'am știut, ce-i și cum stau trebile, până ce n'am căpătat »Gazeta Bucovinei« Nr. 28 din 1897. Abia acolo am aflat toată istoria școlii din Pătrăuț, care acuma v'o spun și vouă, Pătrăuțenilor, pe înțelesul tuturor, căci e tare bine să le știți toate, câte se țin de binele vostru obștesc.

Iată, ce zice »Gazeta Bucovinei« Nr. 28 din 1897: »În comuna noastră Pătrăuț pe Suceavă se află școală acuma de peste 40 de ani și la dânsa copiii au învățat totdeauna în

limba românească, și nici nu-i plesnia cuiva prin minte să învețe ei și în limba rusască. Dar în anul acesta (1897) ne trezim cu mulțime de scrisori atât dela sfatul școlar din Suceavă cât și dela cel din Cernăuț, cari cer cu cea mai mare grabă să se bage limba rusască în școala noastră. Comuna întreagă stă uimită și nu știe de unde, cum și cu ce drept i se îndeasă limba rusască, și totuși, iată pricina:

»Înainte de șapte ani adecă în anul 1890, având școala de o clasă de aice să se prefacă în școală de două clase, a sosit în comună fostul comisar al ținutului Sucevii, dl Wiedmann, ca să facă protocoalele de lipsă. S'au adunat deci tot comitetul comunal, s'au hotărât cele de trebuință și dl comisar le-a luat toate la protocol. După ce dl comisar a sfârșit protocolul, l-a dat învățătorului, care era și membru al comitetului comunal, ca să-l cetiască și să-l tălmăciască tuturor celorlalți, ce erau de față, și așa ei să-l poată iscăli. Cetind și tălmăcind învățătorul protocolul, când a ajuns la un loc, dl comisar a pus mâna peste locul acela și a zis „*asta nu!*“, adecă locul acela să nu se cetiască. Așa dară locul cu pricina anume a fost ascuns și protocolul s'a iscălit fără piedică. Tare se pare că în locul, unde dl comisar a pus mâna și a zis „*asta nu!*“, era scris că comuna Pătrăuț cere pentru școala sa și limba rusască, pe lângă cea românească. Urmarea acelu protocol a fost că în scurt timp, adecă încă tot în anul 1890, s'a scris concursul pentru un învățător la școala din Pătrăuț, dela care se cerea să știe și limba românească și cea rusască. Dar neaflându-se în Pătrăuț copii cu limba rusască, treaba a rămas atunci baltă. Abia în anul 1897 a venit dela sfatul școlar din Suceavă la conducerea școalei din Pătrăuț scrisoarea din 16 Octomvrie 1896 Nr. 1655 care poruncește, ca limba rusască să fie băgată în școală. După porunca aceasta conducătorul școalei a hotărât copiilor celor ce au rădicat mâinile plângând, să-și cumpere fiecare cărți rusești.“

„Auzind locuitorii comunei de aceasta, au alergat o deo deputație de peste 150 de oameni, în frunte cu comitetul comunal, la căpitănia din Suceavă, întrebând, cum de sânt siliți copiii lor să învețe rusește, deși ei sânt Români și în întreaga comună de abia se află trei Ruși? Dl căpitan Duzinkiewicz li-a făgăduit că va da poruncă învățătorilor să nu-i siliască pe copii să învețe rusește, ci să învețe numai cu

acea, cari voiesc, și întru una li-a mai făgăduit că va veni singur în comună să se încredințeze, ori de în adevăr nu-s în Pătrăuț 300 de ruși.“

„În scurtă vreme a și venit delas fatul școlar din Suceavă scrisoarea din 30 Noemvrie 1896 Nr. 1879, care poruncește, ca numai copiii ce știu rusește, să învețe în limba aceasta. S'au scris deci să îmble la școală toți copiii din comună, afară de cei orbi, surzi și muți, așa că numărul lor s'a urcat la 300. Din acești 300, după părerea conducătorului școlai, 265 de copii vorbesc românește, 30 rusește și 5 nemțește. Izvodul celor 30 de copii ruși s'a trimis la sfatul școlar din Suceavă, de unde îndată a sosit scrisoarea din 2 Ianuarie 1897 Nr. 2302 cu porunca, ca copiii aceștia să fie împreunați la un loc și învățatorul să-i învețe în limba rusască. Dar nici asta nu s'a putut face, de oarece din acești 30 de copii îmblă la școală numai 14 și anume în anul întâilea 6, în anul al doilea 2, în anul al treilea 4 — între cari anul, Seniuc din Hatna, anume a venit să învețe limba românească, ca să poată merge la gimnaziul din Suceavă — în anul al patrulea 1 și în anul al cincilea 1. Ceilalți încă n'au văzut școala. Dar și acești 14 copii sânt Ruși numai după părerea d-lui conducător, căci ei vorbesc mult mai bine românește decât rusește. Auzind părinții lor că ei sânt siliți să învețe rusește, au venit care de care la dl conducător și i-au hotărât să nu-ție pe copiii lor de Ruși, pentrucă ei cu toții sânt Români și în casele lor nu vorbesc de fel rusește, deci nu dau voie de fel, ca copiii lor să învețe rusește.“

C. Morariu.

(Va urma).

Feriți-vă de aer stricat!!

Dintre toate bunătățile lumii, cel mai scump și mai prețios lucru este sănătatea. Niçi averea, nici cinstea și nici mărirea nu se pot asemăna cu această comoară, căci toate odoarele lumii nu însamnă nimic, dacă lipsește sănătatea. Și cu toate acestea numai puțin ne îngrijim de acest mărgăritar prețios, ba de multe ori ne arătăm chiar nepăsători față de el.

Ca să putem trăi, trebuie numai decât să avem aer. Precum nu poate trăi peștele fără apă, așa nu poate trăi omul fără aer. Fără mâncare o duce omul zile întregi, tot așa și fără băutură, fără aer însă moare pe loc.

Ca să trăim și să fim sănătoși nu e de ajuns să avem aer, ci mai trebuie încă să căutăm, ca aerul, ce-l tragem în plămâile noastre, să fie cât se poate de curat. Pe cât de priincios e sănătății aerul proaspăt și curat, pe atât de stricacios este cel înădușit și stricat. Un astfelu de aer e o otravă primejdioasă, care, dacă și nu ne omoară deodată, ne slăbește însă într'atâta, încât cu timpul ne coboară numai decât în mormânt.

De aer stricat trebuie deci să ne ferim ca și de orice boală implu-toare și de ori ce mâncare sau băutură otrăvicioasă.

Ce folos însă dacă din nenorocire numai foarte puțini oameni țin samă de această trebuință, cu toate că aer curat poate ave ori și cine fără bani și fără cheltuială.

Mai ales sătenii noștri sânt aceia, căroră nu li-i de loc aminte ca să se grijască de aer stricat. În timpul primăverii și al verii încă tot mai au noroc de aer curat petrecând mai mult la lucru pe afară, iarna însă își ruinează toată sănătatea, înghițând aer stricat și plin de otravă. De cum începe frigul nu veri la țară să se deschidă la vr'o casă ferestile, ca să între în odaie aer curat. Ba ce-i încă și mai mult, multe femei lipesc crăpăturile ferestilor cu hârtie sau le ung cu lut, ca nu cumva să între în casă vr'o leacă de aer proaspăt. Ele se feresc, vezi Doamne, de frig și un știu că aerul rece și curat e de sute de ori mai sănătos, decât cel cald, înădușit și plin de toate necurățeniile. De întră într'o astfelu de casă un om deprins a trăi în aer curat, i se face numai decât rău și-l apucă pe loc amețeala.

De o apă sau mâncare stricată li-i greață la oameni și se feresc, de-ar putea însă vede câtă murdărie trag în plămâi cu aerul cel stricat, atunci de bună samă că s'ar feri de el.

Și câtă deosebire e între stomach, în care întră mâncarea, și băutura și între plămâi, în care întră aerul! Plămâile is de mii de ori mai gingașe decât stomachul și trebuiesc mai mult decât acesta îngrijite și ferite.

Din pricina aerului stricat nu pățimesc numai plămâile, ci tot trupul nostru. Sângele din trup trece adecă întru una prin plămâi, ca să se împospăteze cu aer curat, ca să sugă din el așa numitul oxigen, fără de care n'ar putea trăi nici crește nimic pe pământ. Sângele împlă neconținut prin trup și adună gazurile cele stricacioase, pe cari le dă afară, când trece prin plămâi și ia în schimb oxigenul. Chiar și aerul cel mai curat tras în noi e de tot stricat, când î-l suffăm afară.

De aceea în casele (odăile) locuite de mai multe persoane numai prin respirare se strică aerul foarte mult și cei din lăuntru trag unul de la altul aer stricat, rău mirositor și plin de gazuri otrăvitoare, ca și cele ce ies din jăratec când astupăm prea degrabă cahla sau coșul.

Așa e aerul foarte stricat prin cele cârșme, unde pe de o parte mirosul rău al băuturilor, iar pe de alta fumul din liulele și țigări, precum și petrecerea a zeci de oameni la olaltă fac din aerul crâșmei o adevărată otravă. Cele mai multe boli de piept le capătă oamenii din pricina aerului stricat. Celui ce petrece mai mult timp într'un astfelu de aer molipsit îi slăbesc plămâile atât de rău, încât se îmbolnăvesc foarte ușor. Tot din această pricină sânt iarna atâtea boli de copii. Mamele îi țin tot timpul închiși în casă în aer stricat și ei bieții slăbesc într'atâta încât bolesc mai toată iarna.

În unele case dela țară e pe lângă toate acestea o foarte mare necurătenie. Nu destul că într'o mică cămăruță stau îndesuite 4—6 persoane se mai află într'un cot un vițel mic, sub pat se aud cuvițând câți-va purcei, iar în fund pe vatră se ouă gămile. Pe lângă acestea se astupă cât se poate de bine cahla și toate crăpăturile ușii și ale ferestilor.

Inchipuți-vă acum ce aer e într'o astfel de odaie și câtă otravă respiră acei ce locuiesc în ea o iarnă întreagă. Câte boli, toate își au într'o astfelu de casă începutul.

Persoanele ce petrec în ea și mai cu samă copiii sânt galbeni, prizăriți, slabi și ca fierți în oală, pecând cei bătrâni se îmbolnăvesc adese de plămâi și finnu-le trupul slăbit, se răcesc ușor sau capătă chiar otică și alte boli de rărunchi, reumatism (de dânsel), podagră și altele.

Aerul curat e tot atât de trebuitor vieții noastre ca și mâncarea sau băutura. Dacă însă nu ne pasă de el, nu ne îngrijim să-l avem de ajuns, e tot atâta ca și cum ne-am ucide singuri înghițând otravă.

Și ce-i mai ieftin și mai ușor de avut de cât aer curat? Deschidem fereasta sau ușa de câte-va ori pe zi și avem aer curat cât ni place. E adevărat că lemnele sânt scumpe, dar sănătatea e încă și mai scumpă. Și apoi e și socoteala greșită, de oarece aerul proaspăt și curat se încălzește cu mult mai bine și mai degrabă decât cel stricat. Și-i doar mai cuminte să cumpărăm un car de lemne mai mult și să fim cu toții sănătoși, să putem lucra și agonisi, decât să fim bolnavi, să cheltuim cu doftoriile și să ni steie lucrul și câștigul pe loc.

De aceea cel dintâi lucru ce trebuie să-l facă în toată dimineața femeile dela țară, cărora li-i aminte de sănătatea copiilor și a căsenilor lor, ca să nu astupe peste noapte cahla, iar dimineața să îmbrace bine copiii și să-i scoată o leacă pe afară. În timpul acesta să deschidă ușa sau o fereastă, să măture și să derădice prin casă. Prin aceasta aerul cel stricat de peste noapte iesă afară și în locul lui vine aer proaspăt și curat în care numai de-a dragul să petreci.

Lucrul acesta nu e greu, folosul său e însă foarte mare. Fie-vă deci aminte, ferți-vă cât puteți de aer stricat, aerizați măcar de două ori pe zi locuințele voastre și veți fi cu mult mai deștepți, mai vânjoși, mai veseli și mai sănătoși.

Mihai Vicol.

Alcoholul.

(Urmare.)

Am zis că alcoholul ajunge în sânge și așa vine în atingere cu perețele vinei. Vinele sânt niște țevi mici, al căror perete e moale și mlădios și are un fel de mușchi, mulțămită cărora vinele se pot micșora și lărgi. Alcoholul ajuns în sânge, sgărie perețele vinei și ca cea dintâi urmare, vinele se lărgesc, căci alcoholul amorțește mușchii. Fiind acum mai largă vâna, încape mai mult sânge, iar cu sângele ce a intrat mai mult, ajunge mai multă căldură și așa simțim, cum obrazul se înroșește, tot așa mâinile și picioarele se înfierbântă.

Fiindcă acum pielea e mai caldă, la început nici nu simțim așa tare frigul, însă numai la început, așa încât nu e adevărat, ce zice poporul că răchiul încălzește. Nu ați auzit că un om beat înghiață cu mult mai iute? De ce? Omul totdeauna pierde de pe suprafața trupului său căldură, căci nici vara nu e aerul așa de cald ca trupul omului. Însă când de pildă iarna, aerul e rece, vedem cum pielea la început se face palidă, »piele de găscă«, pentru că vinele se micșorează așa, încât curge mai puțin sânge și așa perde și omul mai puțină căldură — după un timp oarecare însă se lărgesc vinele și atunci perde omul mai multă căldură. La omul bat mușchii vinelor sânt amorțiți, așa dară vinele sânt largi, nu se pot strâmta și pecând altul cel puțin la început o bucată de vreme nu perde atâta căldură, omul bat și la început perde mai multă căldură. Așa e vai de bietul om bat, dacă iarna pleacă la drum, tovarășul său treaz ajunge acasă teafăr cu sloi la mustăți, ba poate cu urechile înghețate, însă bețivul e înghețat ca lemnul.

Alcoholul mai strică și în altă privință vinele, căci îmbolnăvește pereții vinelor în așa mod, că numai rămâne perețele moale și își perde mlădioșia și așa cu încetul vâna moale se face — deoarece se adună var în perețele vinei — o țevă tare. Această boală de vine slăbește apoi atât inima cât și plămâni și rărunchii și în sfârșit și crierii cari capătă mai puțin nutremânt. Mai are alcoholul și acea însușire rea, că mai întâi se îmbolnăvesc micile vine din crieri și vinele bolnave ușor crapă și se scurge sângele din ele. Așa și în crier, ușor crapă câte o vână mică și atunci ni se înfătoșează

acea boală care o numim gută sau dambla. Iar dacă un om s'a îmbătat odată tun, sau s'a mâniat rău sau din alte pricini s'a adunat sângele în crier — vâna fiind cu perețele tare și nemlădios nu se poate lărgi, ci într'un loc mai slab crapă și se face o gaură mai mare sau mai mică iar pe aici curge sângele afară și vatămă crierul — omul deodată cade jos, nu mai știe de nimic și și-a pierdut simțurile și poate nici nu'și mai vine în fire, ci moare. Alte dăți după vre-o câteva zile își recapătă mintea limpede, însă o mână și un picior nu le mai poate mișca — acestea părți sânt amorțite pentru totdeauna.

Vedem deci cum pe unii îi duce rachiul în casă de nebuni, pe alții îi pâlăște damblaua și aș putea să mă mărginesc la acestea stricăciuni, însă cred că nu e de prisos a mai arăta și alte urmări rele. Știm că mai aproape de mațe e ficatul (maiul) care-i foarte de lipsă, de vreme ce împlinește multe dătorințe, așa încât fără ficat nu ai putea trăi de loc, — și așa ușor putem pricepe, ce mare pacoste e, dacă ficatul se îmbolnăvește. Și chiar alcoolul e vina celor mai multe boale de ficat (mai). Ficatul în urma alcoolului se mărește la început, în curând însă se micșorează și la suprafața de alt-cum lucie se află acum nodulețe multe. Urmarea e »gâlbănarea« și mai târziu boala apei, la care greu mai poți ajuta ceva.

(Va urma.)

Dr. Aurel Cădea,
(Ungaria).

Poșta redacției.

D-lui George Cazacu, Badeuț. Din cele ce ni-ai trimis, vom alege pentru numerile de mai târziu.

D-lui V. H., Corcești. Dacă l-om și da pe *Alerguș Costan* în gazetă, totuși nu-i va ajuta nimic, căci el va trage și mai departe la măsea. Poeziile ce ni le-ai trimis sânt prea cunoscute; n'ai altele mai frumoase?

D-lui Leon Stănescu, Pătrăuț p. Suceavă. Dacă te-a cercat D-zeu Sfântul așa de greu, într'adevar nu-ți rămâne alta, decât să citești cât se poate de multe cărți, căci tot te mai iei cu urâtul. Care număr din »Deșteptarea« nu l-ai primit?

Înștiințare.

Toți acei Domni cari nu ni-au trimis abonamentul prin mandat postal, ci l-au dat altora să ni-l plătiască, sânt numai decât rugați să ne înștiințeze îndată printr'o carte postală cui, cât și pentru cine au plătit abonamentul. De acuma să ni se trimată banii numai prin poștă la adresa: Administrația gazetei Deșteptarea, Cernăuț, piața principală 3.

»Deșteptarea« se va trimite de acuma înainte numai celor ce ni-au plătit abonamentul, precum și acelor cari ni-au făgăduit printr'o carte postală că-l vor plăti în timpul cel mai scurt.